

■ CURTAS ISTORGIAS DAVART LA DEMOCRAZIA (6)

Il dretg da cundecisiun – in privilegi dals umens?

DA CORINA CASANOVA,
CHANCELIERA FEDERALA

En la halla d'entrada da la chasa federala a Berna vegnan las visitadras ed ils visitaders beneventads da trais confederads surdimentad. Tagliads en crap, cun in'egliada severa e cun ils dets d'engirament ad aut stattan els sco simbol per la coesiun e per l'amur per la libertad dals Svizzers. Las dunnas avevan en quest maletg ed en la politica ditg lur piazza cleramain davos las culissas. Pir l'onn 1971 han ils umens svizzers concedì a las dunnas ils medems dretgs politics.

La collavuraziun dad Lumens e dunnas enclagevan ins dentant gia blier pli baud sco in act politic. Sin il grond maletg en la sala dal cussegl naziunal vegnan represchentads sco personalitads egualas il Tell e la Stauffachra che ha encuraschà ses um indecis Werner Stauffacher da s'unir cun ils conspirators. La Societad d'utilitad publica da las dunnas svizras ha sustegnì l'onn 1903 – in onn suenter l'inauguraziun da la chasa federala – cun success la Crusch cotschna svizra (CCS) cun ina petiziun, per fixar la rolla uffiziala da la CCS en il servetsch da l'armada e sco promotura da la tgira da malsaus.

Ina dumonda d'interpretaziun

L'istorgia dal cumbat per il dretg da votar da las dunnas ha er da far cun ina dumonda linguistica. En la lingua da mintgadi n'èsi betg simpel da respectar en moda equilibrada las dunnas ed ils umens. Sco soluziun legian ins savens la remartga ch'i vegnia duvrada la furma masculina en il

text, ma che las dunnas sajan natiralmain er manegjadas. Questa floscla ha in'istorgia pauc gloriosa en l'istorgia da la democrazia ed è perquai er malvisa en ils texts da l'administraziun federala: Il parlament britannic aveva interessantamain decretà gia dal 1851 ina lescha davart l'interpretaziun giuridica che fixava che la furma masculina bastia. Sche las dunnas na vegnian betg exclusas explicitamain sajan adina pertutgadas er ellas. Ils legislatures vulevan evitar uschia che las dunnas refusian da pajar taglias en basa a las formulaziuns che na las numnavan betg explicitamain. Cur ch'i fiss dentant stà da realisar questa regla consequentamain er per il dretg da votar e d'eleger han ins ignorà cumpletamain las atgnas reglas davart l'interpretaziun da la lescha.

40 onns dretg da votar per las Svizras

Var 100 onns pli tard hai dà en Svizra in cas cumparegliabel. Cur ch'il dretg da votar da las dunnas è vegnì refusà l'emprima giada l'onn 1959 han in pèr dunnas dal chantun Vad enturn Antoinette Quinche pretendì ch'ellas sajan precis sco ils umens «burgais svizzers» e che la constituziun defineschia cler e net che tut ils burgais svizzer hajan il dretg da votar. En quest senn han ellas purtà plant davant il Tribunal federal encunter la regenza dal chantun Vad. Il tribunal suprem ha refusà quest plant en la decisiun «Quinche» cun l'argumentaziun che l'interpretaziun tradiziunala d'in artitgel constituziunal na possia betg vegnir midada sin via giuridica, mabain pretendia ina midada da la con-

stituziun. Fin che quella midada constituziunala è vegnida acceptada han las dunnas svizras stuì spetgar anc ina giada 20 onns. Per il renumà expert dal dretg public Max Imboden è questa decisiun stada il motiv per ina analisa critica da la democrazia svizra ch'el ha publicgà dal 1964 sut il titel «Helvetisches Malaise».

Igl è vair che la Svizra ha introduci en congual internaziunal pir tard il dretg da votar da las dunnas. Quai n'è betg in fatg glorios en l'istorgia da nossa democrazia, ma quai ha sias bunas raschuns. En nagin auter stadi n'han ins dumandà tut ils umens schebain las dunnas dessan cundecider politicamain. En la maiortad dals cas han decidì ils parlaments. E sco che nus vesain adina puspè en nossa democrazia da referendum decidan ils parlaments adina puspè insatge auter ch'il pievel.

Ozendi cuntinuescha il cumbat giuridic da las dunnas en auters pajais. Dal 2011 han intginas dunnas pretendì en l'Arabia Saudita dal ministeri da l'intern da dastgar sa participar a las eleccziuns localas. Quai che vegn a resultar da questa dumonda na savain nus betg anc. En Svizra èsi oz absolutamain natiral che las dunnas pon exequir lur dretgs politics senza restricziuns. Anc adina contestada resta dentant per exempel l'extensiuin dals dretgs politics a personas da main che 18 onns ed a personas estras. Da quai lura dapli en la proxima contribuziun. Autras istorgias e la pussaivladad da commentar ellas datti sin mes blog en l'internet sut www.bk-admin.ch/chanceliera.